

A Dunántúl déli kapujában

RAGYOGÁS

*Hozzád pásztorod,
bozzám a kicsattanó érettségében
őszbepiruló lasponyafa beszél.
Abogy neked glória,
nekem dértől ősz szalmakazlak
melengetik nyugalmamat a még deresebb dombokon.
Te a jelképedet minél magasabbra,
bogy mindenki lássa,
én minél közelebb, bogy mindenki érezze.
Számodra falvaink helységek csupán adózókkal,
számomra nemzetség, nép,
honnét agyagért megyek a szurdokba,
bogy valamit ránk formáljak
és velünk legyen.
Te hiszel egy istenben,
én hiszek bennünk is.
Te azt hiszed, hogy szintén, csak úgy magyarok,
és nem látod, hogy ragyogunk.
Te csak a templomnak,
mi arccal keleti szélnek,
mellel százemeletnyi nyugati hegynék
gyepűt állón, haza figyelve befogadón dacolunk.
Ti körmenet,
mi körbe állunk, egy ég egy császár,
tenyérrel földre csapunk, felkél a szél,
bangja többezer táltosmormolás.
Ti tömjén, és írott útmutatás,
mi markokból tenyérbe mentett ragyogás.*

Számomra és úgy tapasztaltam, hogy a Dráva-szögi, de részben a szlavóniai és szerémségi magyarok számára is a dunántúliség egyfajta olyan érzést jelent, mint a ragyogás. Azt hisszük magunkról, hogy mások vagyunk, mint a többség: Mert mi ragyogunk.

Pannonia inferior déli kapujának dunántúliséga olyan menedék, olyan „Haza a magasban” amelyben kapaszkodót talál az országtól, nemzettől, hitétől, várt rendszerváltástól távortartott népesség. Egyfajta ópium, a megmaradás és megtartás mítoszkeresésének Muszáj Herkules-i útján.

A Dráva-szögi, szőlővel körbekoszorúzott limes, vörösmarti hun csatok, a Dályokon feltárt avarkori lovas sírok, a táltosokat menekítő mocsarak, a refor-

máció és különböző rendek örökösen útkereső világa ezen értékek mentén vallotta és vallja magát – ma már mind gyengébb nyomatékkel – dunántúlinak.

A déli gyepün megtartott őrüzek, elsősorban az egyedi kultúra és másodsorban a nyelv jelentőségétől indulva jutott el a Jannus Pannonius-i külön értékrendhez, amelyben a hepe-hupás, völgyekkel, dombokkal, folyókkal és erdőkkel gazdag tájjal és hagyományaival való azonosulás szép útját így jellemezte:

„Olyan az emberi állat lelke, mint a völgykatlan: ha elmerülsz benne, börtön, ha fölébe kerülsz, paradicsom.”

A Dunántúl déli kapuján őrködők igen gyakran merültek el ebben a tájban. A tatár, török, partizán és a legutóbbi csetnikjárás idején, igen sokan merültek Kórógy, Tökös, Kőriserdő lápjainak mélyére, ahol a XVII. századi megmaradást idéző, Harasztiból származó Illyés (Dora János) szavaival élve a magyar csak úgy maradhatott meg, hogy a mélyben lapulva „Nádcsövön szíta a lelköt”.

A lélekkel az együttélés, vallásszabadság hagyományát, amelyek mind, mind a dunántúliság jellemzői is. Mert megfért itt egymás mellett – igaz, a XVI. században igen erős vallási villongások közepette – a katolikus, a Kálvin-féle, Szegedi Kis István képviselte helvét, a Sztárai Mihály jellemezte lutheri reformgondolat.

De fenn maradt, Kórógy-vára és Besenyő-tava környékén, megmaradtak királyi katonákkal őrzött, vagy fogságban tartott táltosok is; annak ellenére, hogy az általuk terjesztett tánc kiátkoztatott. Az 1576. VIII. 16-án megtartott hercegszöllősi zsinaton Veresmarti Illés a pogányoktól eredeztető, minden fajta táncról emígyen vallott: „A tánc nincs hitből, tehát bűn. Józan ember nem is igen táncol. Aki pedig józanában táncol, bolondnak mondjuk.”

A kánonoki határozat ellenére a táj szellemisége minden értéket tovább vitt. Ezen jelentőségek fényezték ragyogóvá, dunántúlisággá a múltat, jelent és jövőt.

Mindig is a táj és lakóinak szellemisége volt az a kovász, amely egy különleges, szinte vegyi kapcsolatot jelentett az itt élők között. Alsó Pannóniát mindig is könnyebb volt akár keletről, akár északról meghódítani, mint megtartani. Megtartani csak olyan értékviselők tudták, mint például Berzsényi Dániel, aki köré úgy gyűltek a vidék fényességei, értékei, mint „niklai méhraj a kalapja köré.” (Ágh István 1975.)

Megtartani csak olyan értékviselők voltak képesek, mint például a függőlegesen formálódó, csak magyarokat tömörítő, 1952-ben alakult Horvátországi Magyarok Szövetsége, amely szervezet évtizedeken át, a belső, jugoszláviai nemzetiségi politika mellett, a horvátországi nyitott hozzáállásnak köszönve ápolta a Baranya- és Somogy megyei kapcsolatait. A dunántúliság szelleme az 1960-as évek második felétől mindenféle politikai ellenszél ellenére is pécsi, kaposvári színházakat, írókat, tudományos ismeretterjesztőket csalogatott a Dráva-szögbe, Szlavónia és Szerémség magyarok által lakott falvaiba.

Ez a kapcsolat és együttélés néha-néha, elhalványult, de sohasem veszítette el színét.

Az általam dunántúliságot jelentő lány, de művelt ősiségtől kemény egyéniségek – most eltekintek a fölsorolástól – olyanok, mint Berzsényi Dániel. Mint ha mind a bika jegyében születtek volna. Nagy erő, földszeretet, lekötözött indulatok, a láncból szakadásig kifeszülő izomzat. Ilyenek az illyési, dunántúli gondolatok a Dráva-szögi tölgyfa gyökerek, martba vajt pincék borai és Balaton-környéki, táltos dobként mélyről dübörgő hegyek:

BENNEM DÜBÖRGŐK

*Balatoni bort iszom.
A rönkasztalon megmozdul pobaram.
A mélyben lávacsordák dübörögnek.
Beleremeg csontrendszerem.*

*Drávaszögi homlokomon átvonul
gyerekkorom minden hazatérő csordája.
Száll mögöttük a por,
elnyeli a szabályt erőltető kutyákat.*

*Az epörfákról meglesett hazatérés emberrendjéből kitörő
fujtató bika, utcákra terelt tebenek,
hujjogás-höjjögés,
puffanó csordásbotok zubognak fülemben.*

*A tág legelőt istállóra fölcserélni nem akaró,
csordából kitörő bika forradalma minden,
szügglyel bezúzott léckerítés,
minden vérvörös alkony.*

*Ujjaimban érzem a poros út fölé hajló
epörfa kéréget: jaj, le ne essek,
mert összetör
az ösztönétől megvadult bika : a Jávor.*

*Még most is neki szurkolok,
míg szemem zöldjét eluralja a búspiros emlék
Kapaszodom lelkem epörfáiba, félek lezubanok!
Mégis kitörni készülök: én és a bennem dübörgők.*

Laus Pannonie 99. Balatonboglár, Badacsony

Mi tart össze bennünket, ott a Duna és Dráva-környékieket, az alig elviselhető időközön át egymástól erőszakkal elválasztott többségi dunántúliakkal?

A mediterrán szellőt lengető kultúrán, nyelvi, vallási, egyszóval történelmi egységen túl, minden bizonnyal, én legalább is hiszek benne, a Pannon tenger legtávolabbi megmaradt – Duna-Dráva-Balaton – vidék üzenete, szellemisége is, amelyről Tüskés Tibor egy helyütt azt írta, hogy: „A vizet nézni kell.”

Mert itt, ezen a tájon vannak ugyan berzsenyis, lovas-szán fölkaparta telek, alig látott, mediterrán-kárpátmedencei tavaszok, de a Dunántúlon mintha mindig őszi túl nyár volna, ahol Baranyai Júlia feljegyzése szerint: „Üzen a messzi.” E messzi üzenete a dunántúliság.